

Hana Pokorná,

Constancy of the position of the adverbial of place between English and Czech

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav anglického jazyka a didaktiky
Praha 2009

Oponentský posudek bakalářské práce

Bakalářská práce Hany Pokorné porovnává postavení nevětného příslovečného určení místa v angličtině a češtině. Sleduje dvojí cíl: jednak ověřuje platnost pravidel o postavení příslovečného určení místa v anglické větě, a zároveň zkoumá, do jaké míry se anglický a český slovosled v případě tohoto větného členu shoduje. Konfrontační výzkum pozice místního určení v angličtině a češtině vychází z odlišné primární funkce slovosledu v těchto jazycích. Zatímco anglický slovosled má v důsledku analytického charakteru angličtiny primárně funkci gramatickou, ve flektivní češtině je primárním slovosledným principem informační (aktuálněčlenská) struktura. Lze tedy předpokládat, že se postavení příslovečného určení ve zkoumaných jazycích může lišit.

Výzkum je proveden na textech dvou anglických románů a jejich českých překladů v rozsahu sta dokladů (po padesáti z každého pramene). Výsledky výzkumu jsou přínosné pro oba sledované cíle. Pokud jde o postavení příslovečného určení místa v angličtině, anglické gramatiky rozlišují pět slovosledných pozic, z nichž však byly v dokladovém materiálu zaznamenány jen dvě: koncová a počáteční, přičemž koncová pozice podstatně převládá (v poměru 83 [92.2%] : 7 [7.8%]). Výskyt pouze těchto dvou slovosledných pozic zřejmě souvisí se zaměřením výzkumu na sémantickou roli lokálního prostoru a jeho podtříd (*kde, odkud, kudy, kam*, k nimž se v anglických gramatikách ještě přidává *míra*). U této adverbialní sémantiky je v angličtině kterákoliv mediální pozice značně příznaková, a tedy řídká. V češtině autorka zaznamenala kromě obou uvedených pozic ještě postavení uprostřed věty, které dále charakterizovala při popisu jednotlivých typů. Shodná pozice byla v obou jazycích zjištěna v 65 případech (72.2%, z toho 7 případů v počáteční pozici a 58 v koncové), odlišná v 25 případech (27.8%). Případy shody ukazují, že se i v angličtině uplatňuje jako slovosledný faktor aktuálněčlenská funkce, tematická u počátečních určení a rematická u koncových. Pokud jde o odlišné postavení, všechny případy byly zjištěny u anglického místního určení v koncové pozici, kdežto adverbialia v počáteční pozici vykazovala shodu (tato pozice je však relativně řídká: 7 výskytů). Z 25 dokladů odlišné pozice se 14 anglických koncových adverbialii v češtině vyskytovalo v pozici mediální, v 11 případech v pozici počáteční. Mediální pozice zahrnovala hlavně případy postavení místního určení před předmětem, jmennou částí přísudku a před podmětem, a reflektuje primární slovosledný princip češtiny, řazení větných prvků podle stupně výpovědní dynamičnosti, zatímco v angličtině se uplatňuje primární princip gramatický. Obdobně se reflektuje primární slovosledný princip češtiny v počáteční pozici místního určení, kde toto určení stojí v angličtině na konci. Český slovosled opět demonstruje tematickou funkci místního určení – na konci věty kromě případů s rematizátory (vytýkacími příslovci) stojí jen rematický člen. Naproti tomu v angličtině koncová pozice obsahuje jak prvky rematické, tak i tematické. Tematická koncová adverbialia jsou výrazně doložena zejména v prezentačních větách ztvárněných anglickou existenciální konstrukcí. Přestože jsou tematická, a to nezávisle na kontextové zapojenosti, ve všech případech stojí na konci. Pokud jde o slovosled ve větách s několika příslovečnými určeními, výsledky práce potvrzují jak pravidla pro řazení podtříd zkoumané sémantické role (ikonický sled *odkud – kudy – kam*), tak i popisy řazení příslovečných určení různých sémantických rolí (místo, čas, způsob, účel). V této souvislosti je zajímavý doklad 3 v příloze 1 (Amis), který obsahuje dvě příslovečná určení místa stejné podtřídy (*kde*), jejichž pořadí se v angličtině a češtině liší, a to zřejmě v principu řazení. Zatímco v anglickém originálu stojí specifičtější

určení před obecnějším, v češtině je tomu naopak. Opačné řazení v češtině svědčí o adverbialní funkci obou předložkových vazeb, z nichž druhá by v angličtině mohla být též interpretována jako postmodifikace první předložkové vazby (jak je tomu v příkladu 30 v téže příloze).

Celkově předložená práce podává adekvátní obraz zkoumané problematiky, je jasně formulována a po stránce jazykové téměř bezchybná. Mám k ní jednu obecnější poznámku a několik konkrétních dotazů. Obecnější poznámka se týká vztahu mezi názvem práce a jejím obsahem. Název práce naznačuje, že bude zkoumána konstantnost slovosledného postavení místního určení mezi angličtinou a češtinou. Termín konstantnost zde není nejuvstíznější, neboť se jedná o shodu, případně o korespondenci pozic. Takto vymezený předmět výzkumu se ovšem týká jen případů, kdy se anglické příslovečné určení reflektuje v českém příslovečném určení, tedy případů syntakticky shodných. Práce však rovněž zahrnuje případy syntakticky divergentní - ze sta dokladů místního určení je syntakticky shodných 90, ostatní v češtině nemají samostatný protějšek, nýbrž jsou inkorporována do morfemtickosémantické struktury českého slovesa. Jakkoliv je toto zjištění zajímavé v souvislosti s výsledky předchozích výzkumů, pro samotnou práci, jak je vymezena v názvu, je irelevantní. Poznámky a dotazy k jednotlivostem:

S. 8 – vyskytují se adverbia v substantivní frázi také ve funkci premodifikátorů?

S. 9 – užívání termínu atribut se v anglické a české mluvnici liší; v čem rozdíl spočívá?

S. 14 – some next (?) furniture?

S. 16 – jak zní český překlad věty *Many people eat in restaurants in London* a jak lze vysvětlit slovosled věty *Many people eat here in restaurants*?

S. 23 – jak byl v práci traktován rozdíl mezi slovesem s adverbální částicí a slovesem + příslovcem?

S. 26 – ex 10 mezi doklady nepatří, jde o gramatickou pozici *wh*-slova v tázací větě.

Kromě tohoto příkladu všechny doklady s iniciálním místním určením svědčí o příznakovosti této adverbialní pozice: ex 11, 13, 14 jsou prezentační věty s formou počáteční adverbialie + inverze V – S; ex 12, 15, 16 jsou věty s prepozicí adverbialíí (fronting, tj. přesunutím příslovečného určení z pravidelné postverbální pozice na začátek), po nichž následuje přímý slovosled; tento slovosled je motivován, jak je správně poznamenáno, kontrastem (15, 16) nebo kontextovou zapojeností (12 – místní určení už zřejmě bylo zmíněno).

S. 29 – ex 9 není existenciální konstrukce: *there* nepředjímá podmět, tím je anaforické *it*; *there* zde není existenciální podmět nýbrž místní adverbium, předjímající *in the Post*.

S. 30 – 7sh In English the thematic element precedes the space adjunct – zřejmě rhetic element

S. 30 – ex 11: český překlad mění aktuálněčlenskou a sémantickou strukturu anglické věty: v angličtině je lokalizační věta s rematickým koncovým místním určením, v češtině je prezentační věta s rematickým koncovým podmětem

S. 42 – ex 12 je aktuální členění v anglické a české větě stejné?

S. 47 – ex 50 je aktuální členění v anglické a české větě stejné?

Závěr:

Předložená studie Hany Pokorné splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci. Doporučuji ji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu předběžně navrhuji známku velmi dobrou až výbornou.

V Praze, 28. srpna 2009

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.